

Zadkine verbindt student met kind

Een onderzoek naar de wensen en behoeften van deelnemers met kinderen
die onderwijs volgen bij ROC Zadkine

Milou Koulen
Hogeschool Rotterdam
Studentnummer 0760895

Februari 2010

Afstudeerdocent:
Marian Verlaan
Afstudeerbegeleider:
Miran Fooy

Inhoudsopgave

Voorwoord	2	
Inleiding	3	
<i>Aanleiding voor dit onderzoek</i>		3
<i>ROC Zadkine</i>		3
<i>Zadkine Service Centrum</i>		3
<i>Voortijdig Schoolverlaten (VSV)</i>		4
<i>Aanval op Schooluitval</i>		4
<i>Jong ouderschap in Nederland</i>		4
<i>Studeren en jong ouderschap</i>		5
<i>Huidig beleid en aanbod in de hulpverlening aan jonge ouders</i>		6
<i>Huidig beleid en aanbod binnen Zadkine</i>		6
<i>Vraagstelling, subvragen en doelstelling</i>		7
Methode	8	
<i>Onderzoeksbenadering</i>		8
<i>Onderzoekstype</i>		8
<i>Dataverzamelingstechnieken</i>		8
<i>Procedure</i>		9
<i>Steekproef</i>		10
<i>Kwaliteitscriteria</i>		10
Resultaten	12	
<i>Opleidingencentrum, leerjaar en opleidingsniveau</i>		12
<i>Leeftijd, geslacht en etnische afkomst van deelnemers met kinderen (vraag 1, 2 en 3)</i>		12
<i>Hulp van het Zadkine (vraag 4,5 en 6)</i>		13
<i>Kinderopvang (vraag 7)</i>		14
<i>Verzuim (vraag 8)</i>		15
<i>Kinderopvang (vraag 9, 10 en 11)</i>		15
<i>Ervaring (vraag 12)</i>		15
<i>Verzuim en uitval (vraag 13 en 14)</i>		16
Conclusies en aanbevelingen	17	
<i>Beantwoording subvragen</i>		17
<i>Beantwoording centrale vraag</i>		17
<i>Conclusies</i>		17
<i>Aanbevelingen</i>		18
Discussie	21	
<i>Welke vragen zijn blijven liggen?</i>		21
<i>Hoe had je het bij nader inzien beter kunnen aanpakken?</i>		21
<i>Suggesties voor verder onderzoek</i>		21
Samenvatting	23	
Geraadpleegde literatuur	24	
Bijlage		

Voorwoord

Voor u ligt het verslag van het onderzoek dat is uitgevoerd in opdracht van het ROC Zadkine. In dit onderzoek is gekeken naar de oorzaken van verzuim- en uitvalgedrag onder de deelnemers met kinderen van het ROC Zadkine. Ook is onderzocht wat de behoeften van deze groep deelnemers zijn met betrekking tot verzuim- en uitvalgedrag, zodat kan worden gekeken naar mogelijkheden om dit gedrag te verminderen.

Natuurlijk ben ik alle deelnemers die mee wilden werken aan dit onderzoek dank verschuldigd, net als alle medewerkers die mij informatie hebben verschaft en ervoor zorgden dat ik bij de juiste personen terecht kwam. In het bijzonder wil ik Marian Verlaan, Miran Fooy en Jan Schuit bedanken voor hun begeleiding. Tot slot bedank ik mijn familie en vrienden, die mij in de afgelopen tijd hebben gesteund tijdens de opleiding Pedagogiek.

Rotterdam, 12 februari 2010

Milou Koulen

Inleiding

In dit hoofdstuk is allereerst te lezen wat de aanleiding voor dit onderzoek is geweest. Vervolgens wordt inleidende informatie over de opdrachtgever van dit onderzoek gegeven: ROC Zadkine (hierna te noemen: het Zadkine). Vervolgens worden de maatschappelijke ontwikkelingen op het gebied van Voortijdig Schoolverlaten en jong ouderschap in Nederland besproken. Daarna is te lezen hoe het hulpaanbod aan jonge ouders in Nederland en binnen het Zadkine geregeld is. Het eerste hoofdstuk sluit af met de centrale vraagstelling, de subvragen en de bijbehorende doelstelling van dit onderzoek.

Aanleiding voor dit onderzoek

Het Zadkine heeft te maken met hoge uitvalcijfers en zit met 12,2% nieuwe voortijdig schoolverlaters (VSV'ers) zelfs ruim boven het landelijk gemiddelde van 8,5% (Ministerie van OC&W, 2008). Ook het verzuim en uitval op het Zadkine onder deelnemers met kinderen lijkt hoog te zijn, ook al worden deze cijfers niet geregistreerd. Mentoren en het Zadkine Servicecentrum (zie *Zadkine Service Centrum*) komen regelmatig in contact met deelnemers met kinderen die kampen met financiële, sociale, psychische of huisvestingsproblemen. Daarnaast is door de ingevoerde maatregelen van het ministerie van OCW een betere koppeling van bestanden over werk, uitkeringen en schoolgegevens ontstaan en wordt informatie door scholen sneller doorgegeven. Hierdoor is beter in beeld wie verzuimt of voortijdig schoolverlater is. Deze ontwikkeling heeft het vermoeden doen ontstaan dat het hebben van een kind in combinatie met het volgen van een opleiding bemoeilijkt wordt. Het Zadkine wil zich daarom specifiek richten op deze doelgroep.

Er is mij gevraagd te onderzoeken waardoor deelnemers met kinderen worden belemmerd in hun opleiding en welke rol het Zadkine Servicecentrum kan spelen om deze belemmering te verminderen. Vanuit dit behoefteonderzoek zal naar voren komen waar deelnemers met kinderen tegenaan lopen en welke behoeften zij hebben ten aanzien van ondersteuning vanuit school. Naar aanleiding van de resultaten van dit onderzoek worden aanbevelingen gegeven, die toegepast kunnen worden in het huidige zorgbeleid van het Zadkine Servicecentrum.

ROC Zadkine

Het Zadkine is een Regionaal Opleidingen Centrum (ROC) en biedt opleidingen op mbo-niveau en cursussen voor volwassenen aan. De opleidingen zijn geclusterd in opleidingscentra, te weten: Administratie, Beveiliging & ICT, Handel & Uiterlijke verzorging, Horeca & Toerisme, Techniek, Gezondheidszorg, Laboratoriumtechniek & Optiek en Welzijn, Sport & Cultuur (ROC Zadkine, 2008). Er staan bijna 20.000 deelnemers¹ ingeschreven (ROC Zadkine, 2008). Het merendeel van de deelnemers is tussen de 16 en 23 jaar, al dan niet met een vmbo en/of havo-diploma. Zij kunnen op het Zadkine de beroepsopleidende leerweg (BOL) of de beroepsbegeleidende leerweg (BBL) op niveau 1 tot en met 4 volgen.

Zadkine Service Centrum

Het Zadkine Servicecentrum (ZSC) is een aparte afdeling binnen Zadkine voor begeleiding en zorg aan deelnemers en medewerkers in de vorm van hulp, advies en ondersteuning. Het gaat hier dan om diensten als advies bij studie- en beroepskeuze, het afnemen van testen,

¹ Binnen ROC Zadkine wordt de term deelnemer gebruikt.

het geven van trainingen of hulp aan deelnemers met een handicap en het bieden van extra ondersteuning door schoolmaatschappelijk werkers.

Voortijdig Schoolverlaten (VSV)

Voortijdig Schoolverlaten (VSV) wordt beschouwd als een van de grootste problemen van het Nederlands onderwijs, en het zijn vooral leerlingen uit de laagste niveaus van het mbo die zonder diploma de school verlaten (Reijn, 2006). Claassen en Jongenelen (2004) spreken van voortijdig schoolverlaten wanneer een jongere in de leeftijd tot 23 zijn of haar onderwijsinstelling verlaat zonder in het bezit te zijn van een startkwalificatie. Een startkwalificatie is behaald wanneer minimaal niveau 2 van het mbo is afgerond of een havo- of vwo-diploma is behaald.

In 1998 is er onder de ROC's in Nederland onderzoek verricht naar de uitval van deelnemers, waaruit bleek dat in Nederland ongeveer 15.000 leerplichtige jongeren geen onderwijs volgden. Nog eens 120.000 jongeren (waarvan 70.000 voortijdig schoolverlaters) bleken niet in staat om het kwalificatieniveau beginnend beroepsbeoefenaar te halen (Eijndhoven & Vlug, 1998). Acht jaar later is de onderzoekers opnieuw gevraagd onderzoek te doen naar uitval op ROC's in Nederland. Het bleek dat de uitval nog steeds even hoog was (Eijndhoven & Vlug, 2006).

Aanval op Schooluitval

Naar aanleiding van de hoge uitvalcijfers is door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) in 2006 de nota 'Aanval op de Schooluitval' opgesteld met als doel om in 2012 een reductie van 40% van het aantal nieuwe schooluitvallers te realiseren. Hierbij wordt de nadruk gelegd op preventie van voortijdig schoolverlaten. Om deze reductie te bewerkstelligen zijn convenanten afgesloten met de betrokken partijen van alle Regionale Meld- en Coördinatieregio's in Nederland waaronder de regio Rijnmond waartoe het Zadkine behoort (Ministerie van OC&W, 2006). In deze convenanten worden maatregelen besproken die binnen de betrokken onderwijsinstellingen als leidraad moeten dienen voor projecten en initiatieven (Ministerie van OC&W, 2006).

Jong ouderschap in Nederland²³

In Nederland is sinds 2003 het aantal jonge moeders van niet-westerse allochtone afkomst gedaald. Ondanks deze ontwikkelingen is de kans van niet-westerse allochtone meisjes om op jonge leeftijd moeder te worden vier tot zes keer zo hoog als die van autochtone meisjes (Rutgers Nisso groep, 2009). In Rotterdam woont, in vergelijking met andere steden in Nederland, het hoogste aantal tienermoeders. Ook het aantal op mbo-niveau studerende moeders is in Rotterdam het hoogst: in 2009 studeert respectievelijk 30% (niveau 1 en 2) en 41% (niveau 3 en 4) van het totaal aantal tienermoeders in Nederland bekend bij de IB-groep in Rotterdam (Stichting Steunpunt Studerende Moeders, 2009).

Een grote groep jonge ouders redt het, al dan niet gesteund door het eigen sociaal netwerk, prima met hun kind. Toch kunnen door de zwangerschap en ouderschap op jonge leeftijd problemen ontstaan. Volgens een onderzoek van het Expertisecentrum Jeugd, Sa-

² Vaak wordt de term tienermoeder gebruikt. In dit onderzoek is ervoor gekozen de doelgroep aan te duiden als 'jonge ouders' of 'deelnemers met kinderen', omdat 'tienermoeder' voor jonge moeders vaak als denigrerend wordt ervaren (JSO, 2005) en bovendien de rol en positie van jonge vaders niet uitgesloten moet worden.

³ Onder jong ouderschap wordt verstaan: ouders in de leeftijd van 15 tot 19 jaar.

menleving en Opvoeding (JSO) (2005), hebben jonge ouders te maken met tegenstrijdige belangen wat betreft het ouderschap: enerzijds hebben ze de vrijheid nodig voor hun persoonlijke ontwikkeling en anderzijds zijn ze gebonden door de verantwoordelijkheid voor hun kind. Daarnaast zijn er soms wachttijden voor kinderopvang of sluiten de tijden van de kinderopvang niet aan op de werk- of schooltijden. Dit beperkt de mogelijkheden om te werken of naar school te gaan. Door de jonge leeftijd van de ouder is er vaak nog geen sprake van een verantwoorde materiële situatie (huisvesting, scholing/werk, eigen inkomsten). Hierdoor komt de ouder in een maatschappelijk kwetsbare positie te staan en ontstaat het risico dat hij of zij in een sociaal isolement raakt. Deze kwetsbare positie maakt het voor hen lastiger om hulp te vragen omdat zij niet de vooroordelen die over hen bestaan, willen bevestigen. Veel jonge ouders voelen zich gesterkt door hun ouderrol, maar worden door de buitenwereld als ongeschikte ouders gezien en krijgen daardoor onvoldoende ondersteuning (Hanna, 2001).

Studeren en jong ouderschap

Bekend is dat de combinatie werk en zorg voor kinderen veel van ouders vergt. Het is dus voor te stellen dat dit ook geldt voor de combinatie school en zorg. Studerende ouders hebben vaak verschillende verplichtingen tegelijk, waardoor de druk om die verplichtingen na te komen steeds hoger wordt.

Verschillende onderzoeken naar de combinatie van onderwijs volgen in combinatie met jong ouderschap, laten een negatief effect zien wat betreft het voltooien van een opleiding (Chevalier & Viitanen, 2000; Eloundou-Enyegue, 2004; Grant & Hallman, 2006; Hanna, 2001 en Klepinger, Lundberg, & Plotnick, 1998). Jonge moeders voltooien minder jaren in opleiding, vinden minder snel een baan en verdienen minder in vergelijking met hun leeftijdsgenoten zonder kind. Volgens Wright & Davis (2008) is het voltooien van een opleiding juist van essentieel belang, omdat dit een grotere kans biedt op latere economische stabiliteit en zelfstandigheid.

In Nederland betekent een zwangerschap niet meteen dat er met school gestopt moet worden zoals in Afrika vaak het geval is, waar moeders zodra ze zichtbaar zwanger zijn school moeten verlaten (Grant & Hallman, 2006). Toch is het combineren van een opleiding en de zorg voor een kind zeer lastig. Studerende ouders hebben dezelfde rechten als andere studenten, maar hebben wel te maken met extra obstakels. Zo hebben zij geen recht op bevallingsverlof zoals een werkneemster dat wel heeft en is een vertraging door zwangerschap of alleenstaand ouderschap geen reden voor verlenging van de prestatiebeurs. Volgens de Jong van het Steunpunt Studerende Moeders (2009) zijn jonge ouders bovendien vaak gedwongen bovenop de studiefinanciering extra geld te lenen (wat na de opleiding dus dient te worden terugbetaald) omdat de hoogte van de beurs is gebaseerd op studenten zonder zorgplicht. Hierdoor verkeren zij al gauw in financiële moeilijkheden en is de kans op voortijdig stoppen van de opleiding groter.

In Nederland zoeken jonge ouders vaak zelf naar informatie maar kunnen die niet vinden. In het begin (van de zwangerschap) bestaat een behoefte naar praktische informatie: ze willen weten waar het geld vandaan moet komen, hoe de opvang geregeld moet worden, of ze naar school kunnen blijven gaan en of ze dan ook recht hebben op verlof. Als aan deze informatiebehoefte niet wordt voldaan, blijft de hulpvraag staan totdat het kind geboren is en is de kans groter dat de jonge ouder voortijdig met de opleiding stopt of er zelfs helemaal niet aan begint.

Wanneer de jonge ouder eenmaal (weer) met een opleiding is begonnen, is volgens Chetty en Chigona (2008) de kans groot dat zij de opleiding niet afmaken omdat er onbegrip en (groeps)druk van de familie, medestudenten en docenten bestaat. Jonge ouders worden door docenten behandeld als 'anders' en voelen zich niet begrepen wanneer zij lessen missen vanwege problemen rondom de zorg voor het kind. Veel jonge ouders geven aan dat zij van docenten een gebrek aan begeleiding ervaren in hun nieuwe situatie in combinatie met school. Daarnaast wordt door veel docenten aangegeven dat zij geen medelijden willen hebben met een jonge ouder omdat zij vinden dat de consequenties van het krijgen van een kind bij de ouder zelf liggen en zij net als elke andere student moeten presteren. In een onderzoek van Lees (1987, zoals beschreven in Chetty & Chigona, 2008) wordt bovendien aangegeven dat de meeste jonge ouders aangeven dat zij in de klas worden uitgelachen of genegeerd. Hierdoor worden jonge ouders overrompeld door de situatie en heeft dit bij sommigen schooluitval als resultaat.

Huidig beleid en aanbod in de hulpverlening aan jonge ouders

In juni 2007 vroeg het Europees Parlement aandacht voor de specifieke combinatie van studie en gezinsverantwoordelijkheden en riep daarbij alle lidstaten op om een regelgevend kader te maken en initiatieven te ondersteunen. Minister Plasterk van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap gaf daarop in september 2007 aan dat het onderwijspakket voor zwangere studenten en studenten met kinderen eigenlijk opnieuw bekeken zou moeten worden (Stichting Steunpunt Studerende Moeders, 2009). Toch is hier tot nu toe op politiek gebied geen aandacht aan besteed en is het Nederlandse overheidsbeleid vooral gericht op het voorkomen van ongewenste zwangerschappen.

Er zijn enkele landelijke regelingen waarvan studerende ouders gebruik kunnen maken. Zo hebben alleenstaande studerende ouders recht op de éénoudertoeslag die ze bij DUO – IB-Groep aan kunnen vragen (DUO - IB-Groep, 2008). Daarnaast vallen studerende ouders, net als werkende ouders, onder de Wet Kinderopvang. Zij kunnen dus aanspraak maken op de werkgeversbijdrage die in dat geval betaald wordt door de onderwijsinstelling (Ministerie van OC&W, 2007). De ouders moeten de kosten echter voorschieten, wat niet elke (jonge) ouder kan. Bovendien zijn plekken op kinderdagverblijven schaars.

In Zuid-Holland hebben de meeste gemeenten geen specifiek hulpaanbod voor zwangere meiden en jonge moeders, volgens het JSO (2005) richt het beleid van de provincie zich vooral op het stimuleren van een optimale ontwikkeling van kinderen en jongeren in het algemeen. Een uitzondering is de gemeente Rotterdam. Zij heeft in vergelijking met andere gemeenten in de provincie meer specifiek beleid ontwikkeld voor jonge moeders en coördineert een netwerk van instellingen dat met en voor jonge moeders werkt in de vorm van informatiecentra, scholing, hulpverlening en opvang.

Huidig beleid en aanbod binnen Zadkine

Volgens Miran Fooy, beleidsmedewerker van het ZSC, hanteert het Zadkine nog geen eenduidig beleid wat betreft deelnemers met kinderen. Elke locatie of elk opleidingscentrum pakt de zorg en begeleiding rondom deelnemers met kinderen op hun eigen manier aan. Bij het intakegesprek dat elke deelnemer voor aanvang van de studie krijgt, wordt soms gevraagd of zij een kind hebben of zwanger zijn. Over het algemeen wordt deze vraag vaker meegenomen in het gesprek op locaties waar zwanger- en ouderschap vaker voorkomt. Afhankelijk van wat de deelnemer aangeeft wordt al dan niet doorverwezen naar het ZSC voor extra begeleiding door schoolmaatschappelijk werk. Indien een deelnemer in het intakege-

sprek aangeeft zwanger te zijn of een kind te hebben, kan dit geregistreerd worden in hun dossier. Uit navraag bij docenten blijkt dat dit in de meeste gevallen niet wordt gedaan. In de dagelijkse begeleiding van deelnemers met kinderen wordt een beroep gedaan op verschillende instanties, waaronder Steady, het Jongerenloket en schoolmaatschappelijk werk. Daarnaast worden indien nodig consultatiebureaus, Stek Jeugdzorg, JOS, de GGD en de afdeling Gynaecologie van het Erasmus Medisch Centrum geconsulteerd.

Het Zadkine Jongerenpanel is in 2009 opgericht in het kader van het Jongerenjaar 2009 en voert projecten uit in het belang van de deelnemers van het Zadkine. Een aantal leden van het Jongerenpanel is zelf moeder. Zij organiseren een paar keer per schooljaar bijeenkomsten voor deelnemers met kinderen waarin informatie wordt gegeven en discussies worden gevoerd over het onderwerp. Op het moment wordt door beleidsmedewerkers gewerkt aan een protocol waarin stapsgewijs staat beschreven wat te doen in welke situatie in het geval van ouderschap. Het protocol zal in januari 2010 beoordeeld worden om vervolgens, na goedkeuring van de Commissie van Bestuur, in het nieuwe schooljaar (september 2010) in gebruik te worden genomen.

Vraagstelling, subvragen en doelstelling

De vraag die centraal staat in dit onderzoek is:

Welke maatregelen kan het Zadkine nemen om de verzuim- en uitvalcijfers van deelnemers met kinderen terug te dringen?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden is het van belang eerst een aantal subvragen te beantwoorden:

- Wat zijn de redenen van het verzuim van deelnemers met kinderen?
- Waardoor worden deelnemers met kinderen belemmerd in hun opleiding?
- Hebben deelnemers met kinderen behoefte aan ondersteuning vanuit het Zadkine en zo ja, wat voor ondersteuning moet dit dan zijn?

Het onderzoek stelt zich als doel het verminderen van het verzuim- en uitvalpercentage van de deelnemers met kinderen op het Zadkine.

Methode

In dit hoofdstuk worden de opzet en het verloop van het onderzoek beschreven, inclusief de daarbij behorende kwaliteitscriteria.

Onderzoeksbenadering

Het beschreven onderzoek is uitgevoerd volgens de kwantitatieve benadering om kennis te vergaren over het probleem van verzuimende en uitvallende deelnemers met kinderen op het Zadkine. De centrale vraagstelling en de uitwerking hiervan zijn door de onderzoeker op een objectieve manier benaderd.

Onderzoekstype

De vraag van het Zadkine naar meer inzicht in de behoeftes van deelnemers met kinderen heeft geleid tot dit behoefteonderzoek. Het huidige hulpaanbod van het Zadkine aan deelnemers met kinderen is in kaart gebracht. Vervolgens is gekeken naar de tekorten in dit hulpaanbod waarna een inventarisatie is gemaakt van de behoeften van de deelnemers met kinderen.

Dataverzamelingstechnieken

Er is, door middel van een gestructureerde vragenlijst (zie bijlage 1), getracht informatie te verzamelen van de respondenten. Er is voor deze vorm van schriftelijke ondervraging gekozen om in een relatief korte tijd veel gegevens bij een grote groep deelnemers te kunnen verzamelen. Deze vragenlijst is opgesteld volgens de richtlijnen van Brinkman (2000). Dit wil zeggen dat de vragen duidelijk, objectief en systematisch zijn opgesteld zodat deze voor de respondent zonder problemen zijn te beantwoorden en de antwoorden met elkaar te vergelijken zijn.

Om ervoor te zorgen dat de vragenlijst voor zoveel mogelijk respondenten begrijpelijk en herkenbaar was, is ervoor gekozen de lijst eerst te testen. Dit is gedaan door een voorlopige versie van de vragenlijst voor te leggen aan een zestal proefpersonen. Deze proefpersonen volg(d)en alleen een opleiding op mbo-niveau. Zij hebben de vragen beantwoord en vervolgens feedback gegeven over de vorm waarop de vragen gesteld waren, de lengte van de vragenlijst en de objectiviteit van de vragen. Hierop is de vragenlijst aangepast waarna een definitieve versie is ontstaan.

Bij het opstellen van de vragenlijst is gekozen voor een combinatie van open, half-open en gesloten vragen. Gesloten, om de betrouwbaarheid en vergelijkbaarheid te vergroten. Open, om antwoorden over meningen, gevoelens en situaties die in het onderzoek van waarde zijn niet uit te sluiten (Brinkman, 2000) en om de respondent op zijn eigen manier de vraag te laten beantwoorden. De vragenlijst die is gebruikt in dit onderzoek bestaat uit vijftien vragen (drie open, vier halfopen en acht gesloten).

De antwoordcategorieën van de halfopen en gesloten vragen zijn zo bepaald dat elke respondent zijn eigen situatie of mening erin kan herkennen. Daarom is bij sommige vragen ook een 'restcategorie' toegevoegd ('anders, namelijk'). Hierdoor krijgt de respondent de mogelijkheid zijn situatie of mening toe te lichten wanneer zijn antwoord niet bij de voorgestructureerde antwoorden staat. Verder zijn de antwoordcategorieën objectief opgesteld, zonder een bepaald antwoord uit te lokken.

Ook is veel informatie verkregen van beleidsstukken van het Zadkine, de gemeente Rotterdam en andere instellingen en organisaties die op de een of andere manier te maken

hebben met jonge ouders. Verder is er gebruik gemaakt van informatiebronnen als Internet, kranten, boeken en tijdschriften, om een beeld te schetsen van jong ouderschap in combinatie met onderwijs in Nederland. Voor de gegevensverwerking is gebruik gemaakt van een datamatrix. De resultaten hiervan zijn in het volgende hoofdstuk te lezen.

Procedure

Allereerst is er samen met de afstudeerbegeleidster van het Zadkine overlegd om vast te stellen wat het Zadkine met dit onderzoek wil bereiken. Vervolgens is literatuuronderzoek gedaan om informatie te krijgen over de achtergrond vergelijkbare situaties in Nederland en daarbuiten. Hiervoor is gebruik gemaakt van diverse bronnen uit de media, te weten kranten, (vak)tijdschriften en boeken. De meeste informatie voor de inleiding van dit verslag is gehaald uit onderzoeken van Chevalier & Viitanen (2000), Hanna (2001), Klepinger et al. (1998) en het JSO (2005). Voor het opstellen van de vragenlijst is gebruik gemaakt van 'De vragenlijst' van Brinkman (2000). Daarnaast is de Stichting Steunpunt Studerende Moeders en het boek 'Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn' van Migchelbrink (2007) regelmatig geraadpleegd.⁴ Ook is op het Internet gezocht waarbij gebruik is gemaakt van relevante zoektermen.⁵

Om een bijeenkomst van het Zadkine Jongerenpanel bij te wonen en zo meerdere jonge ouders van het Zadkine te ontmoeten, is geprobeerd contact op te nemen met de desbetreffende contactpersoon. Dit ging echter moeizaam. In de loop van het onderzoek werd duidelijk dat er voorlopig geen nieuwe bijeenkomst gepland staat.

Daarna zijn de zorgcoördinatoren van de opleidingscentra en de teamleiders benaderd. Via hen is vervolgens contact opgenomen met de mentoren van de geselecteerde deelnemers. Niet alle mentoren waren bereid mee te werken aan het onderzoek. Sommigen gaven aan er geen zin in te hebben omdat ze al vaak meedoen aan onderzoeken, de zogenaamde onderzoeksmoeheid (Brinkman, 2000). Anderen waren sceptisch en wilden, naast zorgcoördinator en teamleider, eerst goedkeuring van de opleidingsdirecteur. Met de mentoren die mee wilden werken zijn afspraken gemaakt over wanneer de vragenlijsten uitgezet konden worden. De vragenlijsten zijn toen in de klassen uitgedeeld, door de deelnemers ingevuld en weer gecollecteerd. Er is gekozen voor deze persoonlijke benadering om de non-respons zo laag mogelijk te laten uitkomen en zo een representatief beeld te geven van de situatie. De respondenten zaten immers allen in de klas en werden gestimuleerd om de vragenlijst op dat moment in te vullen. De respondenten zonder kinderen kregen de instructie de eerste zes vragen te beantwoorden. Degenen met kinderen dienden alle vragen te beantwoorden. Tijdens het invullen van de vragenlijst kwam in het merendeel van de klassen een discussie door de deelnemers zonder kinderen over het onderwerp jong ouderschap op gang. Er werd door de meeste van hen een negatief beeld neergezet over deelnemers met kinderen. Een aantal docenten gaf ook aan geïrriteerd te zijn over het feit dat sommige deelnemers met kinderen vaak te laat kwam. De gegeven antwoorden zijn in een datamatrix⁶ gezet om ze vervolgens te kunnen analyseren.

⁴ Voor de overige bronnen zien het hoofdstuk Geraadpleegde literatuur.

⁵ Studerende ouders, tienermoeder, voortijdig schoolverlaten en ouders mbo zijn de meest gebruikte zoektermen.

⁶ Een totaaloverzicht van de antwoorden van alle respondenten op alle vragen (Migchelbrink, 2007).

Steekproef

De gerichte steekproef is tot stand gekomen door selectie van de onderwijscentra (OC), de locatie, de opleiding, het niveau en het tijdstip om te leiden tot een minimum variatie. Er is gekozen voor drie OC's, te weten Handel & Uiterlijke verzorging, Welzijn, Sport & Cultuur en Administratie, Beveiliging & ICT op vier verschillende locaties, waarbinnen 8 opleidingen op de mbo-niveaus twee, drie en vier zijn geselecteerd. Van tevoren kon niet worden gekozen voor specifieke leerjaren waar de deelnemers in zitten omdat dit afhankelijk was van de bereidheid van mentoren om mee te werken. Deze selectie is gemaakt omdat binnen Zadkine het vermoeden bestond dat een onbekend aantal deelnemers met kinderen zich daar bevond.

In totaal zijn 180 deelnemers in de leeftijd van 16 tot 29 jaar van deze opleidingen benaderd om deel te nemen aan het onderzoek, 14 mannen en 166 vrouwen. Van deze deelnemers hebben er 172 meegedaan aan het onderzoek, een uitval van acht respondenten. Drie deelnemers hebben geweigerd de vragenlijst in te vullen, vijf deelnemers hebben slechts de eerste drie vragen van de vragenlijst ingevuld waardoor de antwoorden niet bruikbaar waren voor het onderzoek.

Een van de geselecteerde klassen van het OC Welzijn, Sport & Cultuur was een zogenoemde moedergroep. Deze klas bestaat alleen uit jonge moeders van het Zadkine die de opleiding Helpende Zorg en Welzijn op niveau 2 volgen. De klas is als proef gestart in het schooljaar 2009/2010 om de moeders ondersteuning van elkaar te laten ervaren. Zadkine-breed is het de enige klas die bestaat uit uitsluitend moeders. Op een andere locatie is ervoor gekozen de jonge moeders wel in één klas te plaatsen maar hier ook deelnemers zonder kinderen aan toe te voegen. Op een derde locatie is er bewust voor gekozen de jonge moeders te verdelen over de reguliere klassen.

Tot slot is gekeken naar het tijdstip van de ondervraging: de vragenlijsten zijn allen uitgedeeld en ingevuld in mentoruren⁷. Hoewel de doelgroep van dit onderzoek deelnemers met kinderen is, is er toch voor gekozen alle deelnemers uit een klas de vragenlijst voor te leggen, ongeacht of zij wel of geen kinderen hebben. De reden hiervoor is tweeledig: enerzijds omdat de mening van de deelnemers zonder kinderen voor dit onderzoek ook belangrijk worden geacht, anderzijds om de eventueel aanwezige deelnemers met kinderen niet in een uitzonderingspositie te plaatsen. Uit onderzoek blijkt namelijk dat jonge ouders zich vaak gestigmatiseerd en gediscrimineerd voelen door hun omgeving (Cordes, Norman, & Savage, 2009). Dit soort stigmatisatie werd op het Zadkine ook duidelijk toen een docent niet begreep wat de opzet van het onderzoek was (het uitdelen van de vragenlijst door de onderzoeker in de klas). De docent stelde aan de hele klas de vraag of "er nog tienermoeders in de klas zaten", waarop de klas naar een deelnemer keek en begon te lachen.

Kwaliteitscriteria

De kennis die in onderzoek verzameld is, dient bruikbaar en valide te zijn (Migchelbrink, 2007). Er is in dit onderzoek rekening gehouden met deze kwaliteitscriteria die ervoor waken dat de uitkomsten als vanzelfsprekend kunnen worden aangenomen en dus direct toepasbaar zijn in de praktijk. Om te komen tot een bruikbaar onderzoek is allereerst aandacht besteed aan de afstemming met de praktijk. Met de opdrachtgever is voorafgaand aan en gedurende het onderzoek overleg gepleegd om er zeker van te zijn dat beide partijen op dezelfde lijn zaten. De centrale vraagstelling is hierdoor tot stand gekomen. Zo is een nauwkeu-

⁷ Op sommige locaties wordt voor deze les een andere benaming gebruikt.

rig beeld ontstaan van de behoeftes die leven onder de medewerkers van het Zadkine. Het onderzoek speelt op deze behoeftes in, waardoor de uitkomsten bruikbaar zijn in de praktijk.

Ook over de vormgeving van de onderzoeksaanpak is veel gecommuniceerd met de afstudeerbegeleider en verschillende docenten van het Zadkine. Er is vooraf overeengekomen wie wat doet en op welke manier. Samen met de afstudeerbegeleidster is gekozen voor een indirecte benadering van de medewerkers van het Zadkine en de respondenten. Eerst zijn de bij de opleidingen betrokken teamleiders benaderd zodat voor de medewerkers zichtbaar was dat het onderzoek door het Zadkine zelf gesteund werd. Vervolgens is contact gelegd met voor de respondenten vertrouwde gezichten, de mentoren. Op die manier is geprobeerd de bereidheid tot invullen van de vragenlijst te vergroten en dus een zo representatief mogelijke uitkomst van het onderzoek te verkrijgen.

Verder is gebruik gemaakt van (eerdere) ervaring van de docenten met het afnemen van vragenlijsten onder deelnemers. Er werd aangegeven dat deelnemers vragenlijsten van eerdere onderzoeken te moeilijk of te langdradig vonden waardoor ze geen zin hadden om deze in te vullen. Om de respondenten uit te nodigen tot beantwoording is de vormgeving van de vragen afgestemd op het niveau van de deelnemers. Ook is de vragenlijst niet te lang gemaakt. Tenslotte is voorafgaand aan het uitdelen aan de respondenten benadrukt dat het onderzoek ook in hun belang is.

Daarnaast is rekening gehouden met de mate van aansluiting met de onderzochte praktijkproblematiek. De problematiek die speelt onder jonge ouders, al dan niet in combinatie met een opleiding, is niet alleen van toepassing binnen het Zadkine. Vrijwel elke (onderwijs)instelling die met deze doelgroep werkt, heeft hiermee te maken. Er is daarom vooraf uitgebreid gekeken naar objectieve informatie over het onderwerp en de doelgroep. Hierbij is geprobeerd om al aanwezige opvattingen of ideeën van de onderzoeker zoveel mogelijk achterwege te laten en de uitkomsten van het onderzoek gebaseerd kunnen worden op de werkelijkheid. Ook is vooraf met de afstudeerbegeleider afgesproken dat het onderzoek klaar is voordat het nieuwe protocol (zie *Huidig beleid en aanbod binnen Zadkine*) in gebruik zal worden genomen.

Vervolgens is aandacht geschonken aan het feit dat de onderzoeksresultaten door alle betrokkenen concreet en bruikbaar moet zijn. De vragen die gesteld zijn aan de deelnemers hebben allen betrekking op de behoefte van het Zadkine. De antwoorden (en de analyse daarvan) geven een concreet beeld van de wensen en behoeften van de respondenten. Vervolgens zijn deze uitkomsten in dit verslag concreet en herkenbaar beschreven en vertaald naar aanbevelingen die direct toepasbaar zijn. Tot slot is geprobeerd de resultaten zo begrijpelijk mogelijk in dit verslag weer te geven door een herkenbare en concrete schrijfstijl te hanteren.

Resultaten

In onderstaand hoofdstuk worden alle uitkomsten van het onderzoek vermeld. De eerste zes vragen uit de vragenlijst zijn door zowel deelnemers met als zonder kinderen beantwoord en worden daarom eerst behandeld. Vervolgens worden de resultaten van de antwoorden van de overige vragen toegelicht.

Opleidingencentrum, leerjaar en opleidingsniveau

In tabel 1 wordt een overzicht gegeven van het aantal respondenten (n=172) per OC, verdeeld in de groep deelnemers met kinderen, deelnemers met kinderen uit de moedergroep en de groep deelnemers zonder kinderen.

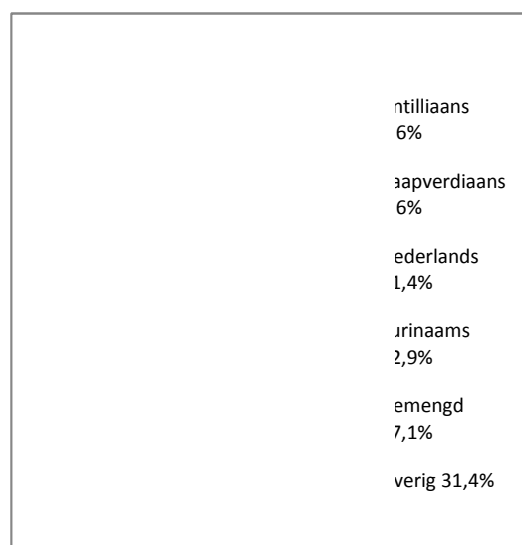
Tabel 1: Verdeling van de respondenten in OC, leerjaar en opleidingsniveau

Opleidingencentrum	Aantal deelnemers met kinderen (n=23)	Aantal deelnemers met kinderen (moedergroep) (n=12)	Aantal deelnemers zonder kinderen (n=137)
Handel & Uiterlijke Verzorging	8	0	65
Welzijn, Sport & Cultuur	6	12	21
Administratie, Beveiliging & ICT	9	0	51

Veertien deelnemers met kinderen (n=23) zitten in het eerste jaar van hun opleiding. Alle 12 deelnemers uit de moedergroep (n=12) zitten in hun eerste jaar. Slechts een deelnemer met kind zit in het vierde jaar van de opleiding en bijna 23% in het tweede leerjaar. Geen van de vragenlijsten is ingevuld door deelnemers met kinderen uit het derde jaar. Het merendeel van de ouders (25) volgt een opleiding op niveau 2 (n=35). Op niveau 3 zijn dit er zes en op niveau 4 zijn dit vier respondenten.

Leeftijd, geslacht en etnische afkomst van deelnemers met kinderen (vraag 1, 2 en 3)

Van de 172 respondenten hebben er 35 een kind waarvan één vader. De jongste deelnemer met een kind is 17 jaar, de oudste is 29 jaar. De etnische afkomst van deze groep ouders is te zien in figuur 1.

De meeste deelnemers met kinderen hebben voornamelijk een niet-westerse achtergrond (71,5%) of hebben een gemengde etnische achtergrond (17,1%).

Figuur 1 Etnische afkomst deelnemers met kinderen

Hulp van het Zadkine (vraag 4,5 en 6)

Één deelnemer met kind (n=35) heeft negatief geantwoord op de vraag 'vindt je dat Zadkine hulp moet bieden aan deelnemers met kinderen'. Van de deelnemers zonder kinderen (n=137) hebben er 21 de vraag met 'nee' beantwoord.

Op de open vraag 'Wat doet Zadkine volgens jou om school makkelijker te maken voor studenten met kinderen?' zijn verschillende antwoorden gegeven. In tabel 2 worden deze weergegeven.

Tabel 2: Overzicht van gegeven antwoorden op vraag 5

<i>Wat doet Zadkine volgens jou om school makkelijker te maken voor studenten met kinderen?</i>	<i>Aantal deelnemers met kinderen (n=23)</i>	<i>Aantal deelnemers met kinderen (moedergroep) (n=12)</i>	<i>Aantal deelnemers zonder kinderen (n=137)</i>
Niets	9	2	41
Rekening houden met te laat komen of afwezigheid	3	3	9
Het aanbod van het Zadkine Service Centrum	1	0	0
Een moederklas creëren	0	3	0
Gesprekken met begeleiders aanbieden	1	0	3
Ze houden er gewoon rekening mee	1	1	11
Lestijden aanpassen op kinderopvang	2	1	13
Kijken wat de mogelijkheden zijn	2	0	0
Betrokken zijn met je situatie	1	0	0
Weet ik niet	0	0	63
Vanuit huis laten werken/meer tijd voor een opdracht geven	0	0	3
Kinderopvang regelen	0	0	6
Niet ingevuld	3	2	14

De deelnemers zonder kinderen (n=137) gaven voornamelijk aan dat zij niet weten wat het Zadkine doet voor hun studiegenoten met kinderen (63). Van de deelnemers uit de moedergroep vindt een kwart dat er rekening gehouden wordt met te laat komen of afwezigheid (n=12) of dat lessen soms later beginnen of eerder ophouden. Bij de overige deelnemers met kinderen (n=23) zijn dit er slechts vijf.

De antwoorden gegeven op vraag 6 zijn weergegeven in tabel 3.

Tabel 3: Overzicht van gegeven antwoorden op vraag 6

<i>Wat zou Zadkine volgens jou kunnen doen voor studenten met kinderen? (meerdere antwoorden mogelijk)</i>	<i>Aantal deelnemers met kinderen (n=23)</i>	<i>Aantal deelnemers met kinderen (moedergroep) (n=12)</i>	<i>Aantal deelnemers zonder kinderen (n=137)</i>
Lestijden aanpassen op de kinderopvang	12	9	81
Meer begeleiding van je mentor	4	5	37
Zorgen voor één vaste mentor tijdens je opleiding	8	4	19
Zorgen voor kinderopvang	14	4	45
Bijeenkomsten organiseren voor andere studerende ouders	5	0	38
Hulp bieden bij het regelen van geldzaken	11	3	37
Hulp bieden bij de opvoeding	0	0	21
Hulp bieden bij het vinden van een huis	12	5	30
Anders	3	1	13

De antwoorden over het onderwerp wat het Zadkine volgens de respondent zou kunnen doen voor deelnemers met kinderen, werd door sommigen toegelicht bij vraag 15 ('tips of opmerkingen'). Uit de moedergroep schreven drie respondenten de volgende opmerkingen: *"Ik vind dat Zadkine meer rekening moet houden met de moedergroep hoe ze het zelf hebben genoemd waardoor geen inhoud verder zit. Dus met andere woorden dat de ochtendtijden aangepast worden en dat we wat later beginnen dan 8.30 en dus de 2e uur pas"*

"Ze moeten rekening houden met ons omdat we kinderen hebben en daarmee bedoel ik later beginnen of als we afwezig zijn dat ons kind ziek is"

"Rekening houden met de aanvang van de lestijden dus vanaf ong. 9.00 of kwart voor 9"

Een respondent uit een andere klas gaf in vraag 15 de tip:

"Ik hoop dat Zadkine een tijdelijke woningen voor studerende moeders regelt en een kinderopvang."

Vijf van de 166 respondenten zonder kinderen gaven bij vraag 15 een toelichting over het onderwerp wat het Zadkine zou kunnen doen voor studenten met kinderen:

"Ze krijgen genoeg zelfstandig, zijn 16 met een kind & na school laat ze het uitzoeken ze krijgen genoeg van andere hulpinstanties. Eerst school afmaken dan pas beginnen aan kinderen"

"Niks je kiest er zelf voor om een kind te nemen"

"Niks, je kies er zelf voor om een kind te maken"

"Ouders zijn zelf verantwoordelijk"

"Maakt mij niet je kiest zelf voor kinderen"

Kinderopvang (vraag 7)

De antwoorden op de vraag 'Hoe heb je op dit moment de opvang voor je kind geregeld?' staan in tabel 4.

Tabel 4: Overzicht van gegeven antwoorden op vraag 7

<i>Hoe heb je op dit moment de opvang voor je kind geregeld? (meerdere antwoorden mogelijk)</i>	<i>Aantal deelnemers met kinderen (n=23)</i>	<i>Aantal deelnemers met kinderen (moedergroep) (n=12)</i>
De vader/moeder van het kind zorgt dan voor mijn kind	3	0
Mijn moeder en/of vader zorgen dan voor mijn kind	4	2
Mijn kind gaat dan naar de kinderopvang	14	4
Mijn kind gaat dan naar school	4	5
Vrienden zorgen dan voor mijn kind	1	1
Anders	4	1
Niet ingevuld	1	2

Verreweg de meeste deelnemers met kinderen laten hun kind(eren) naar de kinderopvang gaan wanneer zij op school zitten. Vier kinderen van de ouders die niet in de moedergroep zitten gaat overdag naar school. Ook wordt er door de vader of moeder van het kind opgepast of zorgt een familielid voor het kind.

Verzuim (vraag 8)

De antwoorden op vraag acht staan aangegeven in tabel 5.

Tabel 5: Overzicht van gegeven antwoorden op vraag 8

Hoe vaak komt het voor dat je een les of een lesdag mist vanwege de zorg voor je kind?	Aantal deelnemers met kinderen (n=23)	Aantal deelnemers met kinderen (moedergroep) (n=12)
Nooit	4	2
Een keer per week	8	4
Een keer per maand	2	2
Vaker	4	3
Niet ingevuld	3	1

Van de deelnemers uit de moedergroep (n=12) missen twee deelnemers nooit een les of lesdag op school. Even zoveel deelnemers verzuimt een keer per maand. Het merendeel van de deelnemers met kinderen mist een keer per week een les of een lesdag. Vier deelnemers met kinderen (n=23) verzuimt nog vaker.

Kinderopvang (vraag 9, 10 en 11)

De kinderopvangregeling die het Zadkine biedt is bekend bij slechts één van de 35 onder-vraagde studerende ouders. De vervolgvraag over dit onderwerp waarin de mening werd gevraagd naar de regeling voor kinderopvang werd dan ook door 97% beantwoord met 'geen mening' of 'slecht, omdat... ik er niets vanaf weet'.

Ongeveer de helft van de deelnemers met kinderen zou géén gebruik maken van kinderopvang via Zadkine omdat, zo geven zij zelf aan, zij de opvang voor hun kind(eren) al geregeld hebben. Van de deelnemers met kinderen (n=35) geven er 13 aan het fijn te vinden wanneer school hen zou helpen bij het vinden van kinderopvang.

Ervaring (vraag 12)

In de volgende vraag werd naar de ervaringen van deelnemers met kinderen gevraagd. Deze antwoorden zijn weergegeven in tabel 6.

Tabel 6: Overzicht van gegeven antwoorden op vraag 12

Hoe is het voor jou om de zorg voor je kind te combineren met je opleiding?	Aantal deelnemers met kinderen (n=23)	Aantal deelnemers met kinderen (moedergroep) (n=12)
Niet moeilijk	5	6
Soms moeilijk/soms makkelijk	12	2
Moeilijk	2	3
Niet ingevuld	3	1

Op de vraag hoe het voor de deelnemer is om de zorg voor hun kind te combineren met een opleiding, wordt wisselend geantwoord. De meeste respondenten uit de reguliere klassen vinden het soms wel en soms niet moeilijk. Twee van de 23 deelnemers met kinderen vinden het moeilijk, waarbij als voornaamste reden wordt gegeven dat het erg druk is om én voor het kind te zorgen én huiswerk te maken, enzovoort. Één respondent gaf aan het moeilijk te hebben omdat zij geen vast woonadres of opvang voor zichzelf of haar kind heeft. Uit de resultaten van de moedergroep blijkt dat precies de helft van de respondenten de combinatie niet moeilijk vindt.

Verzuim en uitval (vraag 13 en 14)

De meeste respondenten van het totaal aantal studerende ouders (31) zijn nooit blijven zitten door het combineren van de zorg voor hun kind en de opleiding. Er zijn acht ouders die er wel eens over denken om te stoppen met de opleiding, omdat ze het te druk hebben met de zorg voor hun kind. Drie deelnemers met kinderen (n=35) hebben deze vraag onbeantwoord gelaten.

Conclusies en aanbevelingen

In de inleiding van dit onderzoeksverslag was te lezen op welke centrale vraagstelling dit onderzoek is gebaseerd: het verminderen van het verzuim- en uitvalpercentage van de deelnemers met kinderen op het Zadkine. Om dat doel te behalen is gekeken naar de redenen van het verzuim van deze groep deelnemers en waardoor zij in hun opleiding belemmerd worden. In dit hoofdstuk worden de onderzoeksresultaten uit het vorige hoofdstuk geanalyseerd. Eerst worden de subvragen en de centrale vraag beantwoord. Vervolgens worden op basis van theorie en de onderzoeksresultaten conclusies en aanbevelingen gedaan om de doelstelling van het onderzoek te behalen. Deze aanbevelingen dienen als leidraad voor het aanpassen van het beleid ten aanzien van deelnemers met kinderen op het Zadkine.

Beantwoording subvragen

De eerste twee subvragen die in het eerste deel van dit verslag zijn gesteld, *Wat zijn de redenen van het verzuim van deelnemers met kinderen?* en *Waardoor worden deelnemers met kinderen belemmerd in hun opleiding?*, kunnen niet voldoende worden beantwoord omdat hier in de voorgelegde vragenlijst niet rechtstreeks is gevraagd. In het hoofdstuk Discussie zal dit verder worden toegelicht.

Hebben deelnemers met kinderen behoefte aan ondersteuning vanuit het Zadkine en zo ja, wat voor ondersteuning moet dit dan zijn?

Zoals eerder al werd aangegeven is de combinatie van het zorgen voor een kind en studeren zeer lastig en hebben studerende ouders te maken met meer obstakels dan hun medestudenten zonder kinderen. Er bestaat een behoefte aan informatie maar die wordt niet gevonden (Stichting Steunpunt Studerende Moeders, 2009). Dit blijkt ook uit de cijfers van dit onderzoek; deelnemers met kinderen hebben wel degelijk behoefte aan een uitbreiding van het hulpaanbod van het Zadkine. Deelnemers met kinderen vinden dat de lestijden aangepast moeten worden; er moet de mogelijkheid zijn later te beginnen en eerder te stoppen zodat hun kind van en naar de opvang gebracht en gehaald kan worden. Ook zijn zij van mening dat de mogelijkheid geboden zou moeten worden om meer vanuit huis te studeren.

Beantwoording centrale vraag

Er zijn door het Zadkine voldoende maatregelen te nemen om de verzuim- en uitvalcijfers van deelnemers met kinderen terug te dringen. Uit het onderzoek komt naar voren dat dit bereikt kan worden door aandacht te besteden aan (a) het aanpassen van het rooster en de mogelijkheden tot studeren vanuit huis, (b) de begeleiding vanuit school, (c) het hulp bieden bij het regelen van geldzaken, huisvesting en kinderopvang en (d) de sfeer in de klassen.

Conclusies

Aanpassen van het rooster en de mogelijkheden tot studeren vanuit huis

Veel deelnemers met kinderen geven aan dat zij graag zouden zien dat er meer rekening gehouden wordt met de opvang voor hun kinderen en het feit dat zij daardoor niet altijd bij het eerste lesuur aanwezig kunnen zijn. Hetzelfde geldt voor de laatste lessen van de dag, deelnemers met kinderen moeten vaak op een bepaalde tijd weg om hun kind op te halen en missen daardoor lessen. Daarnaast geven zij aan het zwaar te vinden om de zorg voor hun kind en het volgen van lessen te combineren. Het onderzoek laat zien dat zij graag meer mogelijkheden zouden willen hebben om vanuit huis opdrachten te maken.

De begeleiding vanuit school

In het eerste hoofdstuk is benadrukt hoe belangrijk ondersteuning vanuit school kan zijn voor een jonge ouder tijdens zijn of haar opleiding. Dit onderzoek laat zien dat veel deelnemers met kinderen het gevoel hebben dat er geen rekening wordt gehouden met het feit dat zij kinderen hebben. Dit komt overeen met de resultaten uit het onderzoek van Chetty & Chigona (2008), waaruit blijkt dat jonge ouders op school zich vaak niet begrepen voelen en een gebrek aan begeleiding ervaren.

Hulp bieden bij het regelen van geldzaken, huisvesting en kinderopvang

Zoals in het begin van dit onderzoeksverslag is aangegeven, biedt de gemeente Rotterdam veel mogelijkheden in de hulpverlening aan jonge ouders. Het Zadkine heeft deze informatie ook maar deze komt niet aan bij de deelnemers met kinderen. In de communicatie tussen medewerkers van het Zadkine onderling, tussen het Zadkine en externe hulpverleningsinstaties en tussen het Zadkine en de deelnemers kan dus het een en ander verbeterd worden. Opmerkelijk is dat veel deelnemers met kinderen aangeven het fijn te vinden wanneer school hen zou helpen bij het vinden van kinderopvang. Toch heeft het merendeel van de studerende ouders de kinderopvang al geregeld. Dit neemt niet weg dat toekomstige deelnemers met kinderen deze hulp wel zouden kunnen gebruiken.

Sfeer in de klas

Door veel respondenten zonder kinderen is aangegeven dat zij vinden dat het Zadkine niets hoeft te doen voor deelnemers met kinderen en vindt een aantal deelnemers zonder kinderen dat hun klasgenoten met kinderen niet op hulp moeten rekenen van de school. De eerder beschreven sfeer in de klassen liet ook zien dat niet elke deelnemer even positief denkt over de deelnemers met kinderen en dat niet elke docent dit inziet.

Aanbevelingen

Aanpassen van het rooster/studeren vanuit huis

Deelnemers met kinderen geven aan dat het voor hen lastig is om én hun kind naar de opvang te brengen én op tijd op school te komen. Daarnaast is de druk van het maken van huiswerk in combinatie met de zorg voor hun kind groot. Voor deelnemers met kinderen zouden aanpassingen in het rooster moeten worden gemaakt en duidelijke afspraken omtrent het werken vanuit thuis. Hierdoor kan betere aansluiting op de kinderopvang ontstaan en is er voor de deelnemer meer ruimte om huiswerk te maken of te leren voor een toets. Een persoonlijk leerplan opstellen in samenspraak met de mentor is hierbij bijvoorbeeld een optie.

Begeleiding vanuit school

Docenten en de verschillende hulpverleners op school zijn bij uitstek in staat jonge ouders te ondersteunen bij het behalen van een diploma. Het is zelfs zo dat een dergelijke ondersteunende relatie een positief effect kan hebben op het voltooien van de opleiding (Wright & Davis, 2008). Dit onderzoek laat echter zien dat deelnemers met kinderen een gebrek aan begeleiding vanuit school ervaren. Het is dus aan te raden om te zorgen voor een *goede relatie tussen (bijvoorbeeld) mentor en deelnemer*. Belangrijk is dat de deelnemer één aanspreekpunt heeft (de mentor) wanneer hij of zij hulp nodig heeft met zijn of haar situatie. Dit is niet alleen een voordeel voor de deelnemer omdat de kans dan klein is dat hij of zij van het kastje naar de muur wordt gestuurd. Ook voor alle betrokkenen binnen de school is dui-

delijk wie het vaste aanspreekpunt is in de situatie rondom de deelnemer in kwestie. Een mogelijkheid hierbij is om mentoren door professionals te laten begeleiden in het omgaan met jonge ouders en hun situaties (Bloem, 2000, zoals beschreven in Chetty & Chigona, 2008).

Er is, speciaal voor de doelgroep, een moederklas opgezet. Er wordt door deze deelnemers aangegeven dat zij het positief vinden dat ze in een klas zitten waar iedereen elkaars situatie begrijpt. Toch vinden zij dat er verder (vanuit school) geen begeleiding wordt gegeven waar zij wel behoefte aan hebben. Juist deze moederklas zou voor het Zadkine een ideale mogelijkheid zijn om te starten met een aangepaste vorm van begeleiding en ondersteuning.

Sfeer in de klas

Om te voorkomen dat deelnemers met kinderen door hun medestudenten worden gestigmatiseerd, uitgelachen of genegeerd (Lees, 1987, zoals beschreven in Chetty & Chigona, 2008), dient door de mentoren en docenten aandacht te worden besteed aan het onderwerp. Zo kunnen deelnemers met kinderen bijvoorbeeld in de klas vertellen over hun situatie zodat meer begrip ontstaat. Dit betekent natuurlijk wel dat ook de mentoren en docenten hiervoor open moeten staan. Door meer bijeenkomsten met zowel deelnemers met kinderen als docenten te organiseren kan deze openheid worden vergroot.

Hulp bij het regelen van geldzaken, huisvesting en kinderopvang

Er is veel informatie gekomen uit de vragen naar behoefte en het verschil tussen wat de deelnemers vinden dat het Zadkine zou moeten doen en wat zij daadwerkelijk doet. Het Zadkine heeft een scala aan mogelijkheden wanneer een zwangere deelnemer of een deelnemer met een kind om ondersteuning vraagt zoals in de inleiding te lezen was. Vrijwel alle deelnemers met kinderen vinden ook dat het Zadkine ondersteuning moet bieden. Toch is een van de belangrijkste conclusies uit dit onderzoek dat het merendeel van de deelnemers met kinderen deze mogelijkheden niet ziet of er niet van afweet.

Communicatie is een essentieel punt waarin energie gestoken kan worden. Het hulpaanbod is er maar deze is niet altijd bekend bij de doelgroep. Wanneer bekend wordt (door hier in het intakegesprek standaard naar te vragen) dat een deelnemer zwanger is of een kind heeft, moet meteen duidelijk gemaakt worden welke opties er zijn en welke stappen het Zadkine kan ondernemen. Dit kan bijvoorbeeld door *standaard een informatiepakket* aan te bieden aan deze deelnemer. In dit informatiepakket staan dan alle mogelijkheden die het Zadkine aan deelnemers met kinderen kan bieden op een rij. Ook kan informatie over externe instellingen die hulp kunnen bieden worden opgenomen aangezien het hulpaanbod in de gemeente Rotterdam groot is (JSO, 2005).

Miran Fooy van het Zadkine gaf eerder in het onderzoek al aan dat binnen het Zadkine geen eenduidig beleid wordt gehanteerd in het hulpaanbod aan deelnemers met kinderen. Het is daarom belangrijk dat er binnen het Zadkine een *eenduidig beleid* komt wat betreft de communicatie naar deelnemers met kinderen. *Elke medewerker* die een rol speelt in de opleiding van deelnemers met kinderen *dient op de hoogte te zijn van het hulpaanbod* binnen en buiten het Zadkine en moet deze ook aan de deelnemers uit kunnen leggen. Dit betekent dus ook een *regelmatig(er) overleg met deze externe instellingen*. Ook moet voor alle partijen duidelijk zijn welke rol zij in het proces van hulpverlening aan deelnemers met kinderen hebben.

Om te voorkomen dat zwangere deelnemers en deelnemers met kinderen geen besef hebben van het hulpaanbod en daarom zelf maar proberen alles te regelen (JSO, 2005), dient op een *outreachinge manier* gewerkt te worden. Hierbij dient indien nodig het initiatief voor het hulpaanbod bij het Zadkine te liggen. Er dient in elk intakegesprek gevraagd te worden of de deelnemer zwanger is of een kind heeft. Mocht dit zo zijn dan dient deze informatie vastgelegd te worden in zijn of haar dossier. Vervolgens moet de mentor van dit feit op de hoogte gesteld worden (uiteraard met toestemming van de deelnemer) en aan de deelnemer gemeld te worden dat deze persoon het eerste aanspreekpunt is voor vragen of problemen. De mentor heeft vervolgens de taak eventuele knelpunten te signaleren en de deelnemer hierin te ondersteunen.

Discussie

In dit hoofdstuk wordt besproken welke activiteiten niet zijn uitgevoerd en waarom. Ook wordt toegelicht welke vragen in het onderzoek zijn blijven liggen en wat de redenen hiervoor zijn. Dit wordt tot slot toegelicht door aan te geven op welke punten het onderzoek beter had kunnen worden aangepakt.

Welke vragen zijn blijven liggen?

Bij het opstellen van de vragenlijst is de overweging gemaakt tussen welke vragen wel en niet zouden moeten worden opgenomen. Hierbij is ook rekening gehouden met de lengte van de vragenlijst. Er werd door het Zadkine geadviseerd deze niet te lang te maken om de respondenten te motiveren de vragenlijst in te vullen. Bij deze overweging zijn de vragen *Wat is/zijn de reden(en) dat je wel eens verzuimt?* en *Word je belemmerd in je opleiding omdat je een kind hebt en zo ja, waardoor?* weggelaten omdat werd aangenomen dat de antwoorden op de overige vragen voldoende waren om antwoord te geven op de gestelde subvragen. Deze vragen hadden echter wel moeten worden opgenomen in de vragenlijst. Door het weglaten is belangrijke informatie blijven liggen waardoor twee van de drie subvragen (*wat zijn de redenen van het verzuim van deelnemers met kinderen?* en *waardoor worden deelnemers met kinderen belemmerd in hun opleiding?*) niet voldoende beantwoord konden worden. Concluderend is dus teveel aandacht geschonken aan het niet te lang maken van de vragenlijst en te weinig aandacht aan de inhoud ervan met betrekking tot de (sub)vragen van het onderzoek.

Hoe had je het bij nader inzien beter kunnen aanpakken?

Dit probleem had voorkomen kunnen worden door in eerste instantie meer aandacht te besteden aan het testen van de vragenlijst (Brinkman, 2000), dit had op een meer uitgebreide manier kunnen gebeuren. Door meer 'proefrespondenten' te vragen de lijst in te vullen en de antwoorden daarna te analyseren, was duidelijk geworden dat er vragen zouden blijven liggen in het onderzoek. Ook was het belangrijk geweest om de vragenlijst voor te leggen aan de afstudeerdocent zodat zij kritisch naar de verhouding tussen de vraagopstelling en de geformuleerde subvragen had kunnen kijken en hier advies over te geven.

Tijdens het onderzoek werd duidelijk dat er geen bijeenkomst voor deelnemers met kinderen door het Jongerenpanel georganiseerd zou worden. Dit betekende dat een groep mogelijke respondenten niet kon worden bereikt. Omdat het benaderen van de groep geselecteerde deelnemers al veel tijd kostte en het contact met het Jongerenpanel moeizaam verliep, is ervoor gekozen geen aparte bijeenkomst te organiseren. Wellicht had dit wel gekund wanneer deelnemers eerder waren benaderd zodat meer tijd was om een bijeenkomst te organiseren.

Suggesties voor verder onderzoek

De rol van de partner van de deelnemers met kinderen is amper aan bod gekomen in dit onderzoek, terwijl in andere onderzoeken (Chetty & Chigona, 2008; Hanna, 2001; Franklin & Harris, 2009) duidelijk is geworden dat de mate van ondersteuning door de omgeving een positieve invloed kan hebben op het behalen van een diploma. Over de specifieke rol van de partner van deelnemers met kinderen is echter weinig bekend. Wellicht dat zij een ondersteunende factor zouden kunnen zijn voor de jonge moeders.

De moedergroep zoals in dit verslag beschreven is binnen het Zadkine de enige klas die uitsluitend uit moeders bestaat. Op andere locaties is wat betreft jonge moeders gekozen voor een andere samenstelling van klassen. Het zou nuttig zijn specifiek onderzoek te doen naar deze samenstellingen. Op die manier kan de situatie worden geëvalueerd om te kijken bij welke opzet de deelnemers het meeste baat hebben en wat er eventueel zou moeten worden aangepast.

Samenvatting

Dit onderzoeksverslag is een weergave van de uitkomsten van een onderzoek dat is gehouden in opdracht van het ROC Zadkine. In het kader van het aanpakken van voortijdig schoolverlaten (VSV) is gevraagd te onderzoeken wat de behoeften zijn van deelnemers met kinderen die op het Zadkine een opleiding volgen omdat een groot aantal van hen risico loopt op voortijdig afhaken. Het onderzoek stelt zich daarom tot doel het voortijdig schoolverlaten onder de groep deelnemers met kinderen te verminderen. De centrale vraag in het onderzoek is: wat kan het ROC Zadkine doen om de verzuim- en uitvalcijfers onder deelnemers met kinderen te verminderen? Voor het onderzoek zijn 180 deelnemers (zowel met als zonder kinderen) benaderd uit drie verschillende onderwijscentra. Zij zijn door middel van een vragenlijst bevraagd over het bestaande en gewenste hulpaanbod van het Zadkine aan deelnemers met kinderen. Daarnaast is literatuuronderzoek uitgevoerd. Het onderzoek wijst uit dat deelnemers met kinderen zich niet ondersteund voelen door het Zadkine maar dat zij hier wel behoefte aan hebben. Er is ook gebleken dat het uitgebreide hulpaanbod van het Zadkine niet bekend is bij de deelnemers met kinderen, of hen niet bereikt.

Geraadpleegde literatuur

- Brinkman, J. (2000). *De vragenlijst*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Chetty, R., & Chigona, A. (2008). Teen mothers and schooling: lacunae and challenges. *South African Journal of Education* (28), 261-281.
- Chevalier, A., & Viitanen, T. (2000). *The Long-Run Labour Market Consequences of Teenage Motherhood*. London: London School of Economics.
- Claassen, A., & Jongenelen, A. (2004, september). Projectevaluatie VSV Gemeente Rotterdam 2001-2004. Rotterdam. Opgeroepen op november 11, 2009, van <http://www.ph8.nl/upload/catalog/172/183902/2/vsvprojecteva.pdf>
- Cordes, C., Norman, W., & Savage, V. (2009). *Meet the parents. Stories of teenage pregnancy and parenthood in Lewisham*. London: The Young Foundation.
- DUO - IB-Groep. (2008). *Je verzorgt een kind*. Opgeroepen op november 24, 2009, van DUO - IB-Groep: http://www.ib-groep.nl/particulieren/studiefinanciering/sfmbo/uitzonderingen/je_verzorgt_een_kind.asp
- Eijndhoven, v. E., & Vlug, F. (2006). *AANPAKKEN. NU?! Een onderzoek naar de mogelijkheden van risicoleerlingen in de Regionale Opleidingen Centra (ROC's) in Nederland*. Arnhem: Rijn IJssel College.
- Eijndhoven, v. E., & Vlug, F. (1998). *Het zal ons een zorg zijn. Een onderzoek naar de kansen van risicoleerlingen van Regionale Opleidingen Centra in Nederland*. Arnhem: Rijn IJssel College.
- Eloundou-Enyegue, P. (2004). Pregnancy-related dropouts and gender inequality in education. *Demography*, 41 (3), 509-528.
- Franklin, C., & Harris, M. (2009). Helping Adolescent Mothers to Achieve in School. *Children & Schools*, 31 (1), 27-34.
- Grant, M., & Hallman, K. (2006). *Pregnancy-related School Dropout and Prior School Performance in South Africa*. New York: Population Council.
- Hanna, B. (2001). Negotiating motherhood: the struggles of teenage mothers. *Journal of advanced nursing*, 456-464.
- JSO. (2005, september). *Onderzoeksverslag project jonge moeders in Zuid Holland*. Opgeroepen op oktober 1, 2009, van Expertisecentrum voor jeugd, samenleving en opvoeding: http://www.jso.nl/upload/64885_647_1153491334971-Onderzoeksverslag_Project_Jonge_Moeders.pdf
- Klepinger, D., Lundberg, S., & Plotnick, R. (1998). How Does Adolescent Fertility Affect the Human Capital and Wages of Young Women? *Journal of Human Resources*, 34 (3), 421-448.
- Migchelbrink, F. (2007). *Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Ministerie van OC&W. (2008). *BVE Voortijdig schoolverlaters meer jaren, landelijke gegevens*. Opgeroepen op november 10, 2009, van Database 'Feiten en cijfers': http://ode.cfi.nl/Rapport.aspx?RapportCode=SIB_bvovs003&RapportOmschrijving=BVE+Voortijdig+schoolverlaters+meer+jaren,+landelijke+gegevens&SectorCode=BVE
- Ministerie van OC&W. (2006). *Convenant*. Opgeroepen op november 7, 2009, van Aanval op schooluitval: http://www.voortijdigschoolverlaten.nl/vervolg.php?h_id=15&titel=Convenant
- Ministerie van OC&W. (2007). *Kinderopvang*. Opgeroepen op november 24, 2009, van Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap: <http://www.minocw.nl/kinderopvang>
- Ministerie van OC&W. (2006, mei 9). Top 10 maatregelen AANVAL OP DE UITVAL. Den Haag.
- Reijn, G. (2006, april 14). ROC moet in hogere versnelling. *Volkskrant*.
- ROC Zadkine. (2008). *Veelzijdig en hoogwaardig onderwijs*. Opgeroepen op november 6, 2009, van Bedrijven, Instellingen & Overheid: <http://www.zadkine.nl/smartsite1203.html>
- ROC Zadkine. (2009). *Zadkine 2008/2009 ontwikkelingen en cijfers*. Rotterdam: campagnerotterdam.

- Rutgers Nisso groep. (2009). *Factsheet. Tienermoeders en abortus in Nederland*. Opgeroepen op oktober 1, 2009, van Kenniscentrum seksualiteit:
<http://www.rng.nl/rngtest/informatie/downloads/download-onderzoeksrapporten-en-interventies/factsheet-tienermoeders-en-abortus-in-nl.pdf>
- Stichting Steunpunt Studerende Moeders. (2009). *Cijfers studerende moeders*. Rotterdam.
- Stichting Steunpunt Studerende Moeders. (2009, oktober 7). *Kamerleden rennen kinderwagenrace*. Opgeroepen op oktober 12, 2009, van Steunpunt Studerende Moeders:
http://www.studerendemoeders.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=192:kamerleden-rennen-kinderwagen-race
- Wright, P., & Davis, A. (2008). Adolescent Parenthood Through Educators' Eyes: Perceptions of Worries and Provision of Support. *Urban Education*, 43 (6), 671-695.

Bijlage

Vragenlijst

Vragenlijst studerende ouders ROC Zadkine

Voor je ligt een vragenlijst over studerende ouders. De vragenlijst is geheel anoniem. Heb je geen kinderen? Ook dan zijn je antwoorden belangrijk.

1. Geslacht

Man / Vrouw (omcirkel wat van toepassing is)

2. Wat is je leeftijd?

..... jaar

3. Wat is je afkomst?

.....

4. Vind je dat Zadkine hulp moet bieden aan studenten met kinderen?

Kruis je antwoord aan:

JA

NEE

5. Wat doet Zadkine volgens jou om school makkelijker te maken voor studenten met kinderen?

.....

.....

.....

6. Wat zou Zadkine volgens jou kunnen doen voor studenten met kinderen?

Kruis je antwoord of antwoorden aan:

Lestijden aanpassen op de kinderopvang

Meer begeleiding van je mentor/studieloopbaanbegeleider

Zorgen voor één vaste mentor/studieloopbaanbegeleider tijdens je opleiding

Zorgen voor kinderopvang

Bijeenkomsten organiseren met andere studerende ouders

Hulp bieden bij het regelen van geldzaken

Hulp bieden bij de opvoeding

Hulp bieden bij het vinden van een huis

Anders:

.....

.....

*Heb je geen kinderen, dan ben je nu klaar met de vragen. Dankjewel voor je tijd.
Ben je zelf vader of moeder, vul dan de volgende vragen in.*

7. Hoe heb je op dit moment de opvang voor je kind geregeld?

Kruis je antwoord of antwoorden aan:

De vader/moeder van het kind zorgt dan voor mijn kind.

Mijn moeder en/of vader zorgen dan voor mijn kind.

Mijn kind gaat dan naar de kinderopvang.

Mijn kind gaat dan naar school.

Vrienden zorgen dan voor mijn kind.

Anders:

.....
.....

8. Hoe vaak komt het voor dat je een les of een lesdag mist vanwege de zorg voor je kind?

(Bijvoorbeeld door ziekte van je kind, geen vervoer, geen oppas, enz.)

Nooit

Een keer per week

Een keer per maand

Vaker

9. Ben je bekend met de kinderopvangregeling die Zadkine nu biedt?

JA

NEE

10. Zo ja, wat vind je van deze regeling?

Goed, omdat:.....

Slecht, omdat:.....

Geen mening

11. Waarom zou je wel of geen gebruik maken van kinderopvang via Zadkine?

Ik zou wel gebruik maken van kinderopvang via Zadkine, omdat:

.....
.....

Ik zou geen gebruik maken van kinderopvang via Zadkine, omdat:

.....
.....

12. Hoe is het voor jou om de zorg voor je kind te combineren met je opleiding?

Geen probleem, omdat:

Soms moeilijk/soms makkelijk, omdat:

Moeilijk, omdat:

13. Ben je wel eens blijven zitten omdat je het door de zorg voor je kind te druk had?

JA

NEE

14. Denk je er wel eens over om te stoppen met je studie vanwege de zorg voor je kind?

JA

NEE

15. Andere opmerkingen of tips:

.....
.....
.....
.....

Dankjewel voor je medewerking!